

Genomlysning av magister/masterutbildningar i socialt arbete vid landets lärosäten.

På uppdrag av Förbundet Sveriges Socionomutbildningar,
FSSOC.

Anna Dunér och Elisabeth Olin

GENOMLYSNING AV MAGISTER/MASTERUTBILDNINGAR I SOCIALT ARBETE VID LANDETS LÄROSÄTEN.....1

INLEDNING.....	3
FRÅGESTÄLLNINGAR.....	3
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	3
ÖVERGRIPANDE BILD.....	4
STRUKTUR OCH INRIKTNING.....	5
RENA OCH BREDA MASTER/MAGISTER PROGRAM I SOCIALT ARBETE.....	5
SOCIALT ARBETE MED INRIKTNING ELLER I KOMBINATION MED ANNAT ÄMNE.....	7
FRISTÅENDE KURSER I SOCIALT ARBETE MED MÖJLIGHET ATT TA UT MAGISTER/MASTEREXAMEN.....	7
MASTERPROGRAM MED BRETT HUVUDOMRÅDE MED MÖJLIGHET TILL INRIKTNING I SOCIALT ARBETE	8
HÄLSO- OCH SJUKVÅRDSKURATORSPROGRAM.....	9
PSYKOTERAPEUTPROGRAM.....	9
OBLIGATORISKA KURSER.....	10
MOTIV, PLANERADE FÖRÄNDRINGAR SAMT ÖVRIGA SYNPUNKTER.....	10
SÖKTRYCK OCH GENOMSTRÖMNING.....	11
LÄRARKOMPETENS.....	12
STUDENTERNAS PERSPEKTIV PÅ MASTER-/ MAGISTERPROGRAMMEN.....	13
KURSVÄRDERINGAR.....	13
MEJLINTERVJUER STUDENTER.....	13
SLUTSATSER OCH DISKUSSION.....	15
SAMMANFATTANDE SLUTSATSER.....	15
WORKSHOP FSSOC:S VÅRKONFERENS.....	16
AVSLUTANDE KOMMENTARER OCH REFLEKTIONER.....	17

Inledning

Inom Förbundet för Sveriges socionomutbildningar, FSSOC, har en arbetsgrupp bildats som driver frågan om vidareutbildning för socionomer. Som ett led i detta arbete har styrelsen avsatt medel samt gått ut med en intresseanmälan för att åta sig uppdraget att göra en genomlysning av de magister/masterutbildningar i socialt arbete som ges vid landets lärosäten. Undertecknade, professorerna Elisabeth Olin och Anna Dunér vid institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet, anmälde vårt intresse och tilldelades uppdraget.

Frågeställningar

I uppdraget ingick att fokusera följande frågeställningar:

- Inriktningen och innehållet på master/magisterutbildningarna: är de inriktade mot forskning och/eller professionsfrågor, vilka kurser ges, hur ser innehållet ut
- Vilka lärosäten ger utbildningarna?
- Studenterna: hur ser det ut med rekrytering/antagna, genomströmningen, behörighetskrav (tex socionomexamen eller öppet också för andra)?
- Upplägg på utbildningarna: Helfart/halvfart/campus/distans?
- Organisering av utbildningarna: ges utbildningarna tillsammans med flera institutioner/ämnen eller ges de uteslutande av institutionen för socialt arbete/motsvarande?
- Lärar- och ämneskompetens: vilken kompetens har lärarna som undervisar (adjunkt/lektor/docent/professor) och vilken ämnesmässigkompetens har de tex socionom/annan profession, disputationssämne?

I vår intresseanmälan adderade vi dessutom följande frågeställningar:

- Vad anser studenterna om utbildningarna?
- Varför har studenterna valt att gå magister/masterutbildningar, är det för att få fördjupad professionskunskap eller för att få behörighet att bli antagen till forskarutbildning eller kanske både och?
- Vilka skäl anger lärosätena för inriktning/organisation för magister/masterutbildningarna?

Tillvägagångssätt

Under arbetet med uppdraget har vi inhämtat information på olika vis. Information om vilka lärosäten som ger utbildningarna, innehåll och struktur på utbildningarna, studietakt, campus/ distans samt förkunskapskrav har i första hand inhämtats från lärosätenas hemsidor. I vissa fall har vi behövt få förtydliganden via mejlkontakt med ansvarig på aktuellt lärosäte. Via en enkät till ansvariga för master-/ magisterutbildningarna vid lärosätena har vi fått information om söktryck, genomströmning samt lärar- och ämneskompetens. Även frågor kring lärosätenas skäl för inriktning och organisering av utbildningarna, eventuella förändringar som planeras samt egna kommentarer fanns med i enkäten. Vi efterfrågade i denna del uppgifter gällande de senaste fem åren (2019-2023). I samband med enkäten bad vi även att få sammanställningar av studenternas kursvärderingar samt namn på studenter som var villiga att ställa upp på intervju.

Till sist några kommentarer kring det material vi baserar vår genomlysning på. Lärosätenas hemsidor har varit en viktig informationskälla men det har stundtals varit svårt att hitta eftersökt information och ibland har det även varit oklart om den information vi hittat är aktuell. Detta har ibland föranlett oss att ta personlig kontakt med lärosätena för att få korrekta uppgifter men i vissa fall kan det säkert hända att vi missat eller misstolkat något. Så här i efterhand ser vi även att en del av frågorna i vår enkät till lärosätenas utbildningsansvariga var tvetydiga vilket lett till att de uppfattat och besvarat dem på lite olika sätt. Därutöver är kursvärderingar ett ganska bristfälligt material att basera några mer omfattande slutsatser på, bland annat på grund av den många gånger väldigt av låga svarsfrekvensen. I viss mån har vi dock försökt kompensera det med de studentintervjuer vi genomfört. Sammantaget bör dock våra resultat tolkas med viss försiktighet.

Övergripande bild

Vid 16 av landets 19 lärosäten som ger socionomutbildningen finns möjlighet att ta ut magister och/ eller masterexamen i socialt arbete. Dessa lärosäten är Gävle högskola, Göteborgs universitet, Jönköpings högskola, Karlstads universitet, Linköpings universitet, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Malmö universitet, Marie Cederschiöls högskola, Mittuniversitetet, Mälardalens universitet, Stockholms universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet, Uppsala universitet och Örebro universitet. Vid de flesta av dessa lärosäten ges magister- /masterprogram men vid några lärosäten består möjligheten att ta en examen i stället av att plocka ihop fristående kurser för att uppnå examensfordringarna. Vid vissa lärosäten ges utöver detta även

Hälso- och sjukvårdskuratorsprogram (HOSK) samt psykoterapeutprogram, vilka i de flesta fall möjliggör för studenterna att plocka ut en magisterexamen i socialt arbete vid sidan om specifik yrkesexamen.

Vi uppskattar att det vid landets lärosäten finns runt 340 platser på master/magisterprogrammen i socialt arbete, 124 platser på HOSK samt 48 platser på psykoterapeutprogrammen. Vid åtta av dessa lärosäten uppges att programmen är både professionsfördjupande och forskningsförberedande, vid två lärosäten anges att de är specifikt forskningsförberedande medan resterande lärosäten inte anger något uttalande.

Den undervisningsform som förefaller vanligast utgörs av distansundervisning varvat med ett antal campusträffar men det finns även ren distansundervisning samt ren campusundervisning. Svenska som undervisningsspråk är vanligast men då kan enstaka inslag av engelska förekomma, i undantagsfall är undervisningen helt på engelska. Oftast erbjuder lärosätena möjlighet att bedriva studierna på antingen hel- eller halvfart.

Förkunskapskraven är väldigt likartade över landet och utgörs av att man kräver en kandidatexamen i socialt arbete eller motsvarande (uttrycks lite olika), ett visst antal högskolepoäng i fördjupningsämnet (socialt arbete eller motsvarande) samt även engelska och svenska för grundläggande behörighet (explicit görs inte alltid). Engelskspråkiga program kräver engelska B eller godkända internationella språktest.

Struktur och inriktning

Vi har tematiserat magister/masterprogrammen i fyra kategorier baserat på dess innehåll och organisering. Vi redogör också kortfattat för andra utbildningar på avancerad nivå som leder till en examen.

Rena och breda master/magister program i socialt arbete

På institutionen för sociala och psykologiska studier vid **Karlstad universitet** ges

master/magisterprogram i socialt arbete, på 120 respektive 60¹ hp.

Programmen är såväl professionsfördjupande som forskningsförberedande. På såväl magister- som masterprogrammet finns, förutom det självständiga

¹ Samtliga masterprogrammen omfattar 120 hp och nästan alla magisterprogrammen omfattar 60 hp och därför anges inte antal hp i den följande texten. Dock ger ett lärosäte en magisterutbildning som avviker från detta och där anges antalet hp.

arbetet, två obligatoriska kurser á 7,5 hp, en metod och en teorikurs. För masterstudenter tillkommer ytterligare en metodkurs på 7,5 hp. Undervisningsspråk är svenska och undervisningen ges på distans med vissa campusträffar. Kurserna ges på halvfart men programstrukturen är öppen, vilket förfaller möjliggöra heltidsstudier.

Institutionen för socialt arbete vid **Linnéuniversitetet** ger ett masterprogram i socialt arbete med möjlighet att ta ut en magisterexamen. Programmet är både forskningsförberedande och professionsfördjupande. Studiegången följer två spår, beroende på studentens studiebakgrund. Gemensamt för de båda spåren är fyra obligatoriska kurser á 7, 5 hp, två metodkurer samt två teorikurser. Programmet ges på campus och kan läsas både på halv- och helfart. Undervisningsspråk är svenska och engelska.

Institutionen för kultur och samhälle, avdelningen för socialt arbete vid **Linköpings universitet** ger ett masterprogram i socialt arbete med möjlighet att ta ut en magister inom programmets ram. Utbildningen är både professionsfördjupande och forskningsförberedande. Programmet omfattar 90 hp i socialt arbete på avancerad nivå samt möjlighet till 30 hp i annat samhälls- eller beteendevetenskapligt ämne. Masterprogrammet innehåller, förutom det självständiga arbetet, fem obligatoriska kurser, varav en metodkurs på 7, 5 hp, tre teorikurser på 7, 5 hp och en uppsatsförberedande kurs 7, 5 hp. De flesta av kurserna ges på svenska, med något undantag för kurser på engelska. Studierna kan bedrivas antingen på hel- eller halvfart. Men huruvida undervisningen sker på campus eller digitalt framkommer inte.

Lunds universitet, institutionen för socialt arbete, ger en s.k skalmaster med möjlighet att ta ut en magisterexamen inom programmets ram. Det är både forskningsförberedande och professionsfördjupande och har, förutom det självständiga arbetet om 30 hp, två obligatoriska kurser á 15 hp, en inriktad på vetenskapsteori och metod samt en teorikurs i socialt arbete. Studietakten är flexibel och undervisningen sker i huvudsak på svenska. Dock framgår inte om undervisningen sker på distans eller på campus.

Malmö universitet, institutionen för socialt arbete ger ett masterprogram i socialt arbete som både är forskningsförberedande och professionsfördjupande. Förutom det självständiga arbetet innehåller programmet tre obligatoriska kurser på 15 hp vardera, en inriktad på vetenskapsteori och metod samt två teorikurser med fokus på socialt arbete. Därutöver erbjuder programmet stor valfrihet. Utbildningen ges på campus och undervisningsspråk är svenska och engelska. Det förefaller ej som att det går att ta ut en magisterexamen.

Stockholms universitet, institutionen för socialt arbete, ger masterprogram i socialt arbete. Det är flexibelt till sin karaktär och har ingen tydlig kronologisk struktur. Programmet är både forskningsförberedande och professionsfördjupande. Programmet innehåller, förutom kursen självständigt arbete 30 hp, fyra obligatoriska kurser på 7, 5 hp, två metodkurser, en i vetenskapsteori samt en om evidens och kunskap inom socialt arbete, resterande 60 hp utgörs av valbara kurser. Programmet ges på halv- respektive helfart. Det framkommer ej huruvida undervisningen ges digitalt eller på campus, ej heller dess undervisningsspråk.

Södertörns högskola, institutionen för samhällsvetenskaper, ger ett magisterprogram "Socialt arbete, magisteruppsats", 30 hp. Dock framgår det inte av utbildningsplanen huruvida det är forskningsförberedande och/eller professionsfördjupande. Programmet består av tre obligatoriska kurser. En metod- och en teorikurs på vardera 7, 5 hp samt självständigt arbete, 15 hp. Programmet ges på svenska men varken studietakt eller huruvida programmet ges på distans eller campus framgår.

Institutionen för socialt arbete vid **Umeå universitet** ger magister- och masterprogram i socialt arbete. Programmen ges på helfart under ett respektive två år och är såväl professionsfördjupande som forskningsförberedande. I programmen ingår tre gemensamma, obligatoriska kurser på sammanlagt 30 hp, två metodkurser á 7,5 hp samt en teorikurs på 15 hp, I masterprogrammet finns därutöver ytterligare tre forskningsförberedande obligatoriska kurser (två på 7, 5 hp och en på 15 hp). Ett basutbud om sex valbara kurser finns. Undervisningen sker huvudsakligen på distans med svenska som undervisningsspråk.

Sammanfattningsvis framkommer att alla program, förutom Södertörns magisterprogram där inget uttalas, både är forskningsförberedande och professionsförberedande, samtliga har obligatoriska metodkurser i kvantitativ såväl som kvalitativ metod, de flesta programmen har krav på 15 hp i metod. Antalet obligatoriska poäng varierar mellan 30- 60 hp, utöver metod och självständigt arbete, utgörs de i huvudsak av forskningsförberedande och teoretiska kurser.

Socialt arbete med inriktning eller i kombination med annat ämne

Marie Cederschiöld, campus Ersta, ger ett magisterprogram i socialt arbete med fördjupningsområdet våld i nära relationer. Det består av 45 hp obligatoriska kurser (inklusive det självständiga arbetet) varav 7,5 hp metod

och 7,5 teori, resten ger fördjupade kunskaper inom området våld i nära relationer. Det framkommer ej huruvida utbildningen är professionsfördjupande och/eller forskningsförberedande. Utbildningen bedrivs på halvfart och digitalt och undervisningsspråket är svenska. Programmet leder till en examen i socialt arbete med fördjupningsområde våld i nära relationer.

Gävle högskola, avdelningen för socialt arbete, kriminologi och folkhälsovetenskap, ger ett masterprogram i socialt arbete med speciell inriktning på hälsofrämjande arbetsliv. Programmet är såväl professionsfördjupande som forskningsförberedande. Undervisningen sker i huvudsak på svenska men vissa kurser ges på engelska. I programmet ingår, förutom självständigt arbete 30 hp, två obligatoriska kurser à 15 hp varav en metodkurs och en inom hälsofrämjande arbetsliv. Studierna kan bedrivas både på hel- och halvfart, i form av distansstudier med campusträffar några gånger per termin. Programmet leder till en masterexamen i socialt arbete.

Vid **Göteborgs universitet**, institutionen för socialt arbete, ges Master's Programme in Social Work and Human Rights som är både professionsförjupande och forskningsförberedande. Utbildningen består av obligatoriska kurser varav 15 hp utgörs av metod och 30 hp av självständigt arbete, resten består av kurser som rör områden som välfärdssystem, fattigdom, brukarmedverkan och organisering. Programmet leder till en Master of Sciences med huvudområdet socialt arbete och mänskliga rättigheter. Utbildningen ges på engelska, helfart och på campus.

Sammanfattningsvis kan sägas att de tre programmen är olika till sin karaktär, två av programmen utgörs av obligatoriska kurser, ett har större valfrihet. Även studietakten varierar, ett program ges på halvfart, ett på helfart och ett både på halv- och helfart.

Fristående kurser i socialt arbete med möjlighet att ta ut magister/masterexamen

Göteborgs universitet, institutionen för socialt arbete, erbjuder ett rikt utbud av kurser i socialt arbete på avancerad nivå med möjlighet till både master- och magisterexamen. Kurserna berör olika områden och aspekter av socialt arbete, samhällsvetenskapliga teorier samt såväl kvalitativ som kvantitativ metod. De är oftast på 15 hp och ges i normalfallet på halvtid, på svenska samt på campus.

Även **Örebro universitet**, institutionen för beteende-, social- och rättsvetenskap, ger möjlighet till både magister- och masterexamen. Kursutbudet består av ett stort antal kurser om 7,5 respektive 15 hp kring olika områden/ aspekter av socialt arbete. Dessutom erbjuds kurser i självständigt arbete om 15 respektive 30 hp. En del av kurserna ges på helfart och andra ges på halv- eller kvartsfart. Även om det inte uttalas tydligt förefaller kurserna ges på campus och på svenska.

Hälsohögskolan i Jönköping, avdelningen för socialt arbete, erbjuder studenter som gått deras socionomutbildning möjlighet att erhålla en magisterexamen genom att läsa en kurs på 7,5 hp av de kurser ingår på termin 7 på socionomprogrammet eller motsvarande på annat lärosäte. Därutöver erbjuds en kurs i metod och examensarbete om 22,5 hp. Utbildningen går på halvfart med start varje höst.

Vid **Mittuniversitetet**, institutionen för psykologi och socialt arbete, finns möjlighet att erhålla en magisterexamen. Det finns fem kurser på avancerad nivå vilka berör olika områden/ aspekter av socialt arbete, samt tre kurser i teori, forskningsöversikt och metod samt en kurs i självständigt arbete 15 hp. Kurserna ges antingen som campuskurser eller som distanskurser (de flesta med en eller några tidsbestämda träffar online och/eller på campus). Även om det inte uttrycks explicit kan det nog underförstås att undervisningsspråket är svenska. Beroende på när kurserna ges kan studierna bedrivas på hel- eller halvfart.

För studenter som tagit socionomexamen vid **Mälardalens universitet**, akademien för hälsa, vård och välfärd, finns möjlighet att ta en magisterexamen genom att läsa två metodkurser à 7,5 hp och ett självständigt arbete om 15 hp, för att på så sätt kunna ta en magisterexamen med enbart en termins heltidsstudier utöver grundutbildningen till socionom.

Sammanfattningsvis framkommer att vid fem av landets lärosäten erbjuds studenterna möjlighet att plocka ihop fristående kurser för att på så sätt kunna ta ut en master- eller magisterexamen. Två lärosäten erbjuder möjligheten att ta ut såväl master- som magisterexamen och tre lärosäten erbjuder magisterutbildning varav två riktar sig enbart till studenter med socionomexamen. På fyra lärosäten är studietakten flexibel medan två ger utbildningen på halv- respektive helfart.

Masterprogram med brett huvudområde med möjlighet till inriktning i socialt arbete

Mittuniversitetet, institutionen för hälsovetenskaper, ger ett forskningsförberedande masterprogram i humanvetenskap med ett fåtal platser, där socialt arbete är en av tre valbara inriktningar. Programmet ges på heltid under två år och genomförs till stor del i form av handlett forskningsarbete inom en forskargrupp. Undervisningen sker på svenska och/eller engelska. Programmet innehåller 30 hp valfria kurser i socialt arbete på grund/ avancerad nivå samt resterande 90 hp obligatoriska kurser i forskningsöversikt, forskningsmetod, projekt samt självständigt arbete. Programmet leder fram till en masterexamen med huvudområde socialt arbete.

Vid **Uppsala universitet** erbjuds ett masterprogram i samhällsvetenskap med socialt arbete som en av sex inriktningar. Ansvarig för programmet är institutionen för ekonomisk historia och institutionen för socialt arbete är en av flera medverkande. Programmet är både forskningsförberedande och professionsfördjupande. Programmet bygger på en gemensam utbildningsstruktur med kursmoduler om 7,5hp på avancerad nivå och innefattar såväl ämnesinriktade fördjupningskurser som kurser inom andra discipliner. Förutom det självständiga arbetet, 30 hp, infår fyra obligatoriska kurser, tre metodkurser, en inom det vetenskapsteoretiska området och fördjupande introduktionskurs i socialt arbete. Studierna bedrivs på campus, på heltid och huvudsakligen på svenska men en betydande del av undervisningen kan vara på engelska. För inriktning i socialt arbete krävs minst 60 hp i socialt arbete, varav 30 hp utgörs av masteruppsatsen. Programmet leder till en masterexamen med socialt arbete som huvudområde. Efter ett års studier finns möjlighet att avlägga en magisterexamen.

Sammanfattningsvis kan konstateras av dessa två utbildningsprogram är av väldigt olika karaktär, ett är i huvudsak forskningsförberedande och har ett fåtal platser och ett är både professionsfördjupande och forskningsförberedande. Gemensamt är att båda utbildningarna ges på helfart.

Hälso- och sjukvårdskuratorsprogram

Hälso- och sjukvårdskuratorsprogram om 60 hp ges vid **universiteten i Göteborg, Lund, Stockholm, Umeå och Örebro samt vid Södertörns högskola**. De är i första hand yrkesorienterade specialistutbildningar som mynnar ut i hälso- och sjukvårdskuratorsexamen. Studierna bedrivs på helfart under ett år och följer en fast studiegång (undantaget Göteborg där en valbar kurs ger viss flexibilitet). De är till största delen campusförlagda samt ges på

svenska även om viss undervisning på engelska kan förekomma. Samtliga program ger behörighet till forskarutbildning. Möjlighet att även ta ut en magisterexamen efter genomgången program finns vid lärosätena i Göteborg, Södertörn, Umeå, och Örebro. Renodlade metodkurser ges inom ramen för programmen i Göteborg, Stockholm och Södertörn. I Umeå och Örebro finns metodinslag i vissa av kurserna men i Lund har man i stället valt att fokusera på professionsfördjupning.

Psykoterapeutprogram

Vid Göteborgs och Stockholms universitet ges psykoterapeutprogram. I Göteborg omfattar programmet 90 hp och är förlagt till psykologiska institutionen. Det består av tre inriktningar varav socialt arbete ansvarar för "Familje- och systemorienterad psykoterapi". Programmet innehåller såväl gemensamma som inriktningsspecifika delar. Det leder till psykoterapeutexamen i psykologi eller socialt arbete samt ger en magisterexamen. Utbildningen bedrivs på halvfart, på campus och utbildningsspråket är svenska.

Även psykoterapeutprogrammet i socialt arbete vid Stockholms universitet är på 90 hp. Det ges som en sammanhållen utbildning på halvfart och undervisningsspråket är svenska. Programmet leder fram till en psykoterapeutexamen men ej magisterexamen.

Studenterna på HOSK samt psykoterapeututbildningarna följer en fast studiegång² som dock varierar något mellan lärosätena. Renodlade metodkurser ges vid de flesta lärosäten inom ramen för dessa program men några har valt att uteslutande ha professionsfördjupande kurser.

Obligatoriska kurser

Inom samtliga master-/ magisterprogram i socialt arbete finns obligatoriska kurser i vetenskaplig metod samt självständigt vetenskapligt arbete. Inom 'De rena och breda' master-/ magisterprogrammen har merparten av masterprogrammen krav på 15 hp i metod men där finns även exempel på program som har 7,5 hp som obligatorium. Metodkurserna behandlar både kvalitativa och kvantitativa metoder. I flertalet av metodkurserna ingår vetenskapsteoriska perspektiv dock ger en del lärosäten även renodlade obligatoriska kurser i vetenskapsteori. Dessutom finns vid några lärosäten kurser av uppsats- och forskningsförberedande karaktär med benämningar som "Att forska i socialt arbete" och "Fördjupade akademiska färdigheter". De

² I Göteborg finns ett visst valbart inslag.

övriga obligatoriska kurserna behandlar olika aspekter av det sociala arbetet och kan delas in i tre grupper där den första kan benämnas som teorikurser med kursbenämningar som "Teorier i socialt arbete" och "Samhällsvetenskaplig teori för socialt arbete". Kurser inom den andra gruppen har kursbenämningar som anger ett tydligare forskningsfokus som exempelvis "Introduktion till forskning i socialt arbete" och "Evidens och kunskap i socialt arbete". Den tredje gruppen utmärks av att kurserna har en tydlig inriktning/profil såsom "Kritiskt socialt arbete och förändring" samt "Social utsatthet och förändringsprocesser i perspektiv". Vid master-/magisterprogrammen i socialt arbete med en specifik inriktning, i vissa fall i kombination med annat ämne, följer studenterna till största delen en fast studiegång med kurser inom inriktningen. De två masterprogrammen med brett huvudområde och möjlighet till inriktning i socialt arbete innehåller såväl obligatoriska som valfria kurser. Programmen är olika till sin karaktär och likaså dess obligatoriska kurser som vid ett av programmen består av obligatoriska projektarbeten och vid det andra av kursen "Forskning och professionell praktik". Vid de lärosäten som endast erbjuder fristående kurser säger det sig självt att här är det flexibilitet och stor frihet för studenterna som gäller. Studenterna plockar således på egen hand kurser som möjliggör för dem att uppfylla examensfordringarna för magister eller masterexamen i socialt arbete.

Motiv, planerade förändringar samt övriga synpunkter

Av fritextsvaren i enkäterna framkom att flera lärosäten strävar efter att uppnå synergieffekter mellan de program och kurser som ges. De sammanhållna master-/magisterprogrammen kunde dock se olika ut, där en del lärosäten framhöll att de strävar efter att hålla samman studentgruppen medan andra istället erbjuder stor flexibilitet inom programmet och inte skiljer sig så mycket från de lärosäten som inte ger program utan istället endast erbjuder fristående kurser.

Det framfördes också både för och nackdelar med mix av studenter från olika program på kurserna. Exempelvis kunde studenternas olika erfarenhet och kompetens såväl akademiskt som yrkesmässigt bidra till en spännande dynamik och ett givande utbyte men det kunde även innebära svårigheter att hitta rätt nivå på undervisningen.

Vid de lärosäten som ger program med en särskild inriktning motiverades det i några fall utifrån högskolans lokala profil.

Flera lärosäten angav att de har planer på att antingen revidera eller skapa nya program, på att utöka kursutbudet eller på att glesa ut antagningen till programmen. Vid några lärosäten tvingas man till nedskärningar, vilket särskilt riskerar att drabba avancerad nivå på grund av svårigheterna att få ekonomi i dessa kurser.

I enkäten framkom att det från lärosätenas sida finns förhoppningar om att FSSOC ska ta ett nationellt grepp gällande master-/ magisterprogrammen. Även vikten av att förändra arbetsgivarnas attityd till behovet av vidareutbildad personal inom socialt arbete i positiv riktning poängteras. För att öka intresset för examen på avancerad nivå bland studenterna krävs att en sådan medför såväl högre lön som bättre karriärvägar.

Söktryck och genomströmning

Här redovisar vi enbart söktryck och genomströmning på program då det är svårt att få en bild av antalet sökande till fristående kurser på avancerad nivå. Siffrorna måste dock tas med stor försiktighet då de uppgifter som vi fått från lärosäten är olika till sin karaktär. Vi tror dock att de kan ge en viss överblick av hur olika situationen gällande söktryck och genomströmning ser ut vid de olika lärosätena.

Göteborg har ett mycket högt söktryck (drygt 16 förstahandssökande per plats). Fem lärosäten har tämligen högt söktryck, Karlstad (drygt 5, 5 förstahandssökandes per plats), Marie Cederschiöld (5 förstahandssökanden per plats) och Gävle (knappt 3,5 förstahandssökanden per plats), Stockholm (mellan 1,8 – 2,5 förstahandssökanden per plats till 34) Malmö, (1, 9 förstahandssökande per plats). Mittuniversitetet, Lund, Umeå, har ett söktryck som motsvarar antalet platser medan Södertörn, Uppsala och Linne har ett lägre söktryck än antal platser. (Linköping har inte kunnat lämna uppgifter).

Gällande Hälso- och sjukvårdskuratorsprogrammet är söktrycket gott vid samtliga lärosäten (dock saknas uppgifter från Örebro).

Psykoteraeutprogrammet i Stockholm har ett mycket högt söktryck (mellan 10 till 14,5 förstahandssökande per plats, Göteborg har ett betydligt lägre söktryck (2, 3 förstahandssökande per plats).

Liksom söktrycket finns stora variationer i genomströmningen. På Mittuniversitetet som endast erbjuder ett fåtal platser genomför samtliga studenter programmet. I Göteborg slutför ca 80 procent sin utbildning, i Lund

ca 50 procent och i Stockholm ca 33 procent. Marie Cederschiöld och Linnéuniversitetet har en genomströmning på ca 25 procent. Men på majoriteten av lärosätena är genomströmningen betydligt lägre.

Av de lärosäten som ger Hälso- och sjukvårdskuratorsprogram uppger några att så gott som alla slutför sin utbildning, resten uppger en genomströmning på 60-80 procent.

På psykoterapeutprogrammet slutför så gott som alla antagna sin utbildning.

Lärarkompetens

I enkäten till utbildningsansvariga ställde vi även frågor kring lärarnas ämneskompetens och akademiska meritering. Vår sammanställning, se tabell 1 nedan, visar att vid en majoritet av lärosätena har under 50% av lärarna på avancerad nivå en professionsutbildning och/ eller en doktorsexamen i socialt arbete. Det framkom även att en majoritet av lärosätena även har adjunkter som undervisar på avancerad nivå, vilket till viss del kan förklaras av att flera av dem undervisar på HOSK eller psykoterapeutprogrammen samt att undervisande doktorander inräknats. Vid en majoritet av lärosätena är 25-50 % av lärarna på avancerad nivå docenter eller professorer.

	<25 %	26- 50%	51- 75%	76- 100%
Professionsexamen i socialt arbete	2	7	5	1
Doktorsexamen i socialt arbete	2	10	3	2
Adjunkter	12	4		
Lektorer	2	10	3	1

Docenter och professorer	2	12	2	
---------------------------------	---	----	---	--

Tabell 1. Antal lärosäten med angiven andel av lärarna på avancerad nivå som innehar ifrågavarande ämneskompetens eller akademiska meritering.

Studenternas perspektiv på master-/ magisterprogrammen

Kursvärderingar

Fem lärosäten bistod med underlag i form av kursvärderingar, sammantaget har vi tagit del av utvärderingar från 46 kurser samt några program på avancerad nivå, vilka besvarats av totalt cirka 370 studenter. Svarsfrekvensen, som var genomgående låg, varierade från några få procent till uppemot 60%, där de med högst svarsfrekvens utgjorde undantag. Majoriteten av de studenter som svarade gav kurserna goda omdömen men på vissa kurser fanns något mer negativa omdömen. Slående var att synpunkterna på samma kurs/ program kunde variera väldigt, vilket troligen mest beror på variation avseende studenterna erfarenheter och förkunskaper. I stort var studenterna mycket nöjda med utbildningarnas innehåll och struktur, kurserna upplevdes som både relevanta, lärorika och välstrukturerade. I några få fall menade studenterna dock att nivån var för låg. Vissa studenter efterfrågade även mer färdighetsträning, medan andra önskade mer teoretisk och/ eller metodologisk fördjupning. Såväl föreläsningar som seminarier var i stort uppskattade av studenterna. Vissa mer negativa omdömen kring grupparbeten och problembaserat lärande (sk PBL-pedagogik) förekom dock. Omdömena om studietakt kunde för samma kurs ses som både för hög, lagom samt för låg. Lärarnas engagemang och kompetens lyftes i positiva ordalag i flera studenters fritextsvar. Några ytterligare synpunkter handlade om behovet av förbättrad samstämmighet mellan olika involverade lärare samt att moment på engelska försvårade inläringen.

Mejlintervjuer studenter

Sex studenter intervjuades via mejl med hjälp av ett frågeformulär med öppna frågor. Respondenterna hade tagit sin socionomexamen på 2010-talet och sin master-/ magisterexamen cirka tio år senare. Samtliga hade arbetat inom socialt arbete efter socionomexamen, hälften var fortsatt yrkesverksamma inom socialt arbete medan den andra hälften var adjunkter eller doktorander i socialt arbete vid högskola/ universitet.

Anledning till studierna handlade om en vilja att fördjupa sina kunskaper. Några hade kontinuerligt läst några kurser på avancerad nivå efter socionomexamen, vilka kompletterades med metod- och uppsatskurser för att kunna ta examen. Andra hade efter flera år på fältet en önskan om att få möjlighet att uppdatera sin kunskap och se vad som låg i framkanten inom socialt arbete just nu. För några lockade möjligheten att få stanna upp och få professionsfördjupande kunskap. För vissa hade detta intresse lett vidare till ett intresse för forskning och forskningsförberedande kunskap. Några av studenterna menade att de valde att läsa masterprogrammet i socialt arbete för att:

...jag längtade efter att få studera igen. Att få skriva, läsa, lära och diskutera intressanta frågor med andra. Jag ville också undersöka området forskning för att se om det kanske kan vara något i framtiden.

Övergripande handlar det om att det är bra att få fördjupa sina kunskaper för att utvecklas i sin profession. Det är helt syftet med att jag läst vidare.

Val av lärosäte var för de flesta av de intervjuade studenterna en praktisk fråga och de valde det som låg närmast. Möjligheten att läsa på distans spelade även roll då avståndet till närmsta lärosäte var längre. Några hade även positiva erfarenheter av valt lärosäte från tidigare studier. För någon var det viktigt att lärosätet erbjöd ett program med specialinriktning och för en annan var den lokala profilen lockande:

... i hopp om att lokal kunskap om de närliggande kommunerna skulle bidra till mer djupt utvecklad kunskap som var relevant för mig.

Även i intervjuerna framkom att studenterna över lag var nöjda med såväl kursutbud, pedagogik och struktur under utbildningen. Kursutbudet sågs ofta både som brett och djupgående. Framför allt metodkurserna lyftes fram som forskningsförberedande.

Kurserna var breda och relevanta för mig som socialarbetare med såväl nya perspektiv som kunskap jag inte trodde jag behövde, exempelvis integration, maktperspektiv, ledarskap. Djupet i kurserna var av god karaktär och ny kunskap från kurserna kunde appliceras direkt i mitt yrkesliv. Lärarna var mycket kompetenta och duktiga i

sitt sätt att förmedla kunskapen från kurserna. En del undervisning var digital och annan fysisk, och båda fungerade utmärkt.

Några av studenterna lyfte fram ett speciellt upplägg eller en speciell profil som särskilt värdefullt:

Upplägget att ha kurser i socialt arbete, som varvas med kurser tillsammans med de internationella studenterna, gjorde att det var ett ständigt utbyte av kunskap och massvis med reflektion. Oftast fick jag förklara perspektiv från det sociala arbetet, och samtidigt lära mig om perspektiv från andra discipliner. Fick mig både att växa både som akademiker och som yrkesutövare.

Att programmet hade en inriktning och inte var "allmän". Starka föreläsare/ lärare med gedigen kunskap.

Några mer kritiska synpunkter framkom också, såsom önskemål om ett bredare kursutbud, att det var en nackdel med föreläsningar på engelska, då mycket förståelse försvinner samt att visst innehåll kändes som upprepning från socionomprogrammet.

Avslutningsvis var det flera av studenterna som lyfte arbetsgivarnas avsaknad av intresse för masterutbildade socionomer:

Måste bara tillägga också att det är väldigt synd att utbildningen ännu inte ses som en tillgång av arbetsgivare. Något vi studenter pratade mycket om under programmets gång.

Jag har ett budskap/önskemål som ligger utanför era frågor men som jag ändå vill lyfta fram. Jag ser ett stort behov av att vidareutbildning på avancerad nivå för socionomer får högre status och att det också förankras ute i verksamheterna. Att universitet och högskolor vill att studenter går vidareutbildning är en sak, men verksamheterna behöver också efterfråga det och verkligen förstå värdet i att anställa en socionom med vidareutbildning.

Sammanfattningsvis ser jag ett stort värde i er genomlysning, men jag önskar också att ni lyfter frågan på en nationell nivå i samverkan med verksamheterna vad gäller att se värdet i att socionomer vidareutbildar sig.

Slutsatser och diskussion

Sammanfattande slutsatser

Vår genomlysning visar att såväl söktryck som genomströmning genomgående är låg, även om viss variation förekommer. Detta har föranlett flera lärosäten att initiera olika utvecklingsarbeten, vilka ofta lett fram till nya/ reviderade program. I de fall förändringarna implementerats är det dock för tidigt att utläsa några resultat.

Vi har kunnat identifiera fyra huvudsakliga kategorier av lösningar³ avseende organisering och struktur av magister-/ masterprogram socialt arbete på avancerad nivå. Det vi kallar 'rena och breda' master/ magisterprogram i socialt arbete finns vid åtta av landets lärosäten. Vid fem lärosäten erbjuds möjligheten att plocka ihop fristående kurser för att kunna ta ut en master och/ eller magisterexamen i socialt arbete. Magister/ masterprogram med inriktning eller kombination med annat ämne erbjuds vid tre lärosäten. Slutligen ger två lärosäten masterprogram med brett huvudområde men med möjlighet till inriktning mot socialt arbete.

Oftast anges att master/ magisterprogrammen är både forskningsförberedande och professionsfördjupande, i vissa fall anges inget uttalat och i undantagsfall anges att de är specifikt forskningsförberedande. HOSK och psykotereutprogrammen är dock tydligt professionsfördjupande.

Det framkom stor variation gällande distans/ campus samt hel/halvfart men olika kombinationer och möjlighet till flexibilitet var vanligt. Förkunskapskraven var tämligen likartade över landet. Vid merparten av lärosätena ges programmen uteslutande av institutioner för socialt arbete eller motsvarande.

Vad gäller lärarnas kompetens och meritering framkom att vid få lärosäten har en majoritet av lärarna på avancerad nivå en professions och/ eller forskarutbildning i socialt arbete. Andelen docenter och professorer var generellt tämligen hög. Även andelen adjunkter var ganska hög, vilket kan te sig förvånande. Dock kan det i vissa fall förklaras av att de ofta undervisar på de specifikt professionsfördjupande programmen samt av att även doktorander räknas in i gruppen.

³ Observera att ett lärosäte kan erbjuda flera olika program/ möjligheter att ta ut master/magisterexamen.

Föga förvånande visade sig kursvärderingar utgöra ett ganska undermåligt underlag för att dra några slutsatser, dels på grund av den ofta mycket låga svarsfrekvensen och dels på grund av tvetydigheter i såväl frågor som svar. Av fritextssvar i kursvärderingarna samt av våra intervjuer med studenter framgår att man ofta påbörjar utbildning på avancerad nivå av professionsfördjupande skäl men att det för en del väcks ett intresse för forskarutbildning under utbildningens gång. Merparten av studenterna är nöjda med de utbildningar på avancerad nivå som de gått men de är dock missnöjda med det svala intresset från arbetsgivare.

Workshop FSSOC:s vårkonferens

I anslutning till en presentation av vår genomlysning vid FSSOC:s vårkonferens den 13 mars 2024 hölls en workshop med deltagare från Umeå universitet, Mittuniversitetet, Högskolan i Gävle, Högskolan Dalarna, Örebro universitet, Karlstad universitet, Stockholms universitet, Marie Cederschiöld högskola, Södertörns högskola, Linköpings universitet, Jönköpings högskola, Linnéuniversitetet, Högskolan Väst, Högskolan i Halmstad, Lunds universitet, Göteborgs universitet och Malmö universitet.

I diskussionen framkom en rad förslag och teman vilka syftar till att stärka attraktivitet och relevans vad gäller vidareutbildning på avancerad nivå i socialt arbete.

Ett av de huvudsakliga förslagen var att omvandla befintliga magister/masterprogram till distans, vilket skulle kunna bidra till ett ökat söktryck till utbildningarna. Detta skulle inte bara göra utbildningarna mer tillgängliga utan också bredda urvalet av potentiella studenter. Diskussionen berörde även frågan om antalet masterutbildningar och om det kanske finns ett behov av att begränsa dessa för att istället fokusera på kvalitet och specialisering. För att göra utbildningarna mer attraktiva diskuterades även utbildningarnas inriktning, om de bör vara forskningsförberedande eller professionsförberedande, samt hur balansen mellan tematiska, specialiserade program och mer allmänna program bör se ut.

En möjlighet som dryftades var att hitta samarbetsytor mellan lärosätena för att på så sätt dela på resurser och kompetenser. Dock står det klart att de ekonomiska förutsättningarna varierar mellan olika lärosäten. Flertalet lärosäten vittnar om att de ekonomiska villkoren för att bedriva utbildning på master/ magisternivå är en utmaning. FSSOC identifierades som en potentiellt viktig aktör i ett eventuellt samarbete, med möjligheten att fungera som en brobyggare mellan olika lärosäten genom att klargöra vilka som har specifik

kompetens som andra kan dra nytta av. Vidare lyftes möjligheten att hämta inspiration från existerande modeller för samarbete kring vidareutbildning, såsom forskarskolan för yrkesverksamma i socialt arbete (FYS) samt Nationella forskarskolan i socialt arbete.

En annan viktig punkt som lyftes var behovet av att stärka samverkan med arbetsmarknaden. Detta inkluderar att bygga och underhålla relationer med arbetsgivare, vilket är avgörande för att säkerställa att utbildningarnas innehåll matchar de kompetenser som arbetsgivarna efterfrågar. Dock framkom även att fältets inställning till vidareutbildning på avancerad nivå är motsägelsefullt. Yrkesverksamma vittnar om att chefer på högre nivå ser potentialen och nyttan med att medarbetare vidareutbildar sig men denna syn delas inte alltid av chefer längre ner i organisationerna som istället kan fokusera personalförsörjning 'här och nu'.

I slutet av diskussionen konstaterades att flera av de punkter som diskuterats behöver utforskas vidare, bland dessa frågor var hur man bäst organiserar samarbete mellan lärosätena, vilken form program- och kursutbudet bör ha för att bäst tjäna både studenter och arbetsgivares behov samt hur en diskussion med arbetsgivare kan initieras.

Sammanfattningsvis visar diskussionen på en bred enighet om behovet av förnyelse och anpassning av master/ magisterutbildningarna i socialt arbete för att bättre möta både studenternas och arbetsmarknadens behov. Nyckeln till framgång kokar ner till samarbete, flexibilitet och en vilja att utforska nya utbildningsmodeller och partnerskap.

Avslutande kommentarer och reflektioner

Avslutningsvis kan konstateras att vår genomlysning samt diskussionerna vid FSSOC:s vårkonferens vittnar om att vidareutbildning på avancerad nivå i socialt arbete inte upplevs som särskilt attraktivt. Såväl studenternas söktryck som arbetsgivarnas ljumma inställning visar på bristande intresse. Frågor om utbildningens attraktivitet och relevans behöver således utforskas vidare för att hitta lösningar som kan tjäna de involverades intressen på bästa sätt. De specialiserade master/ magisterprogrammen vid Marie Cederschiöld, Gävle och Göteborg stack dock ut och uppvisade förhållandevis gott söktryck, vilken kan ge en indikation om att specialicerade program kan vara del i en framtida lösning. Samtidigt vill vi mena på att även de breda programmen innehåller stora möjligheter till specialisering men att detta kanske behöver kommuniceras tydligare i förhållande till såväl potentiella studenter som arbetsgivare.

'Bäst i klassen' vad gäller söktryck är masterprogrammet i socialt arbete och mänskliga rättigheter i Göteborg, ett engelskspråkigt program där en majoritet av studenterna är internationella, vilket vittnar om att inställningen till examen på avancerad nivå förmodligen är mer positiv utomlands. Detta understryker vidare behovet av att diskutera attityden till utbildning på avancerad nivå inom vårt fält och i vår nationella kontext samt av att göra en internationell utblick. Dessa diskussioner bör ske tillsammans med arbetsgivare, intresseorganisationer som SKR, Föreningen Sveriges socialchefer samt andra policyaktörer inom fältet. Vi menar att FSSOC kan vara en viktig aktör i sammanhanget och såväl initiera vidare diskussioner som föra lärosätenas samlade talan. För närvarande pågår även statlig utredning som bland annat ska kartlägga vilka möjligheter som finns inom högskolan att specialisera sig inom olika delar av socialt arbete efter avlagd socionomexamen (Regeringen Dir. 2024:32).

Lågt söktryck och bristande intresse, samt även lärosätenas ekonomiska förutsättningar att bedriva utbildning på avancerad nivå, leder vidare till frågan om hur många master/ magisterprogram och kurser det är rimligt att ge i ett nationellt perspektiv. Här behövs någon form av samverkan mellan landets lärosäten, till en början kanske för att utforska hur ett rimligt kursutbud kan se ut och förutsättningarna kring att ge dessa i samverkan. Bland annat kan det finnas skäl att kartlägga lärosätenas styrkeområden och att därigenom identifiera miljöer med goda förutsättningar att ge kurser inom specifika områden. Vidare behövs förmodligen någon form av övergripande organisation med representanter från olika lärosäten, kanske skulle FSSOC kunna fylla denna funktion. På forskarutbildningsnivå finns i dagsläget två modeller att eventuellt hämta inspiration ifrån, vilka fungerar på olika vis. Den Nationella forskarskolan i socialt arbete är ett samarbete mellan lärosätena som också gemensamt finansierar det hela. Inom ramen för forskarskolan identifieras behov av kurser, som sedan ges i samverkan mellan två lärosäten och där studenter från samtliga ingående lärosäten välkomnas. FYS är en forskarskola för yrkesverksamma inom socialtjänsten som huvudsakligen är finansierad av Forte. Fyra lärosäten samverkar här bland annat kring kursutbud. Forskarskolan drivs i nära samarbete med arbetsgivaren.

Vi hoppas att den här rapporten kan utgöra underlag för fortsatt utvecklingsarbete gällande magister/ masterutbildningar i socialt arbete. En utmanande men nödvändig uppgift då dagens system förefaller ohållbart.

Tack till FSSOC för förtroendet att få genomföra denna genomlysning och tack till alla medverkande lärosäten!

